

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE SACRAMENTO|| POENITENTIAE.|| QVATVOR LIBRIS COM-||REHNSA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

IX. Extraditione veteris Ecclesiæ probatur Satisfactio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54092](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54092)

Scripturæ testimonia pro meritis vitæ æternæ passim occurrunt: sed duo nobis hoc loco sufficient. ALTERVM est Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedē.* quo loco, & vox Mercedis, & nomen Operariorum, & pactum cum operariis ex denario diurno; non permittunt nos aliter hunc locum exponere, quàm de meritis propriè dictis, quibus ex iustitia merces debetur: denarium autem diurnū, qui eo loco pro mercede ponitur, communi consensu Patres docēt esse vitam æternam. Vide Ambrosium lib. 7. in Lucam cap. 66. Hieronymum lib. 2. in Iovinianum. Augustinum lib. de sancta Virgin. cap. 26. Gregorium lib. 4. Moral. cap. 42. Chrysostomum, & alios in hunc locum Matthæi.

ALTERVM testimonium est 2. Timoth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus Iudex, non solum autem mihi, sed iis, qui diligunt aduentum eius.* certè corona iustitiæ, quæ redditur à iusto Iudice; veram & propriam laborum, meritorumque mercedem significat. SED de his hæcenus: nam de meritis operum suo loco fusiùs differemus.

CAPVT IX.

Extraditione veteris Ecclesiæ probatur Satisfactio.

NUNC adferemus testimonia veteris Ecclesiæ. AC PRIMVM ætate prima post Apostolos, id est, post annum Domini C. habemus IUSTINVM, siue quicumq; fuit auctor quæstionum, quæ in Iustini operibus continentur. Is igitur q. 79. quærit, Cur Iosiam Regem Deus permiserit gladio cædi, cum vir sanctissimus fuisset: respondet autem his verbis: *Ceterum luctuosum vita finem propterea Iosias retulit, quod iustioni Hieremias non paruerit, qui ei ex mandato Dei dixerat, Si ne progredereetur ad obuiandum Regi Aegypti in bellum, sicut ait Hieremias. Quapropter Si eum purum à peccatis ex hac vita reciperet Dominus Deus, ideo permisit illum inobedientia eius ferro Aegyptio penas exolvere.* Quod si mortem illam Deus permisit,

Aaaaaa 4

misit,

miserit, ut purum Iosiam à peccato reciperet: ergo mortis pœna expiatio fuit peccati; & proinde (quod est idem) satisfactio pro peccato: & si pœna illa mortis violētæ, expiatio fuit peccati; ad eundem modum ceteræ pœnæ, quæ post peccatum exiguntur à pœnitentibus, non sunt satisfactiones coram hominibus tantum, sed etiam coram Deo: neque solum in remedium contra futura, sed etiam in vindictam & compensationem præteritorum exiguntur.

S. IRENAEVS lib. 3. cap. 37. loquens de Pœnitentia Adami: *Timor, inquit, Domini initiū intelligentia, intellectus vero transgressionis fecit Pœnitentiam, pœnitentibus autem largitur benignitatem suam Deus. Etenim per succinctorium in factis ostendit suam Pœnitentiam, foliis ficulneis semetipsum contegens, existentibus et aliis foliis multis, quæ minus corpori eius vexare potuissent, condignum tamen inobedientia amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis imperum. & infra ponit verba ipsius Adami: Quoniam, inquit, eam, quam habui à Spiritu sanctitatis stolam amisi per inobedientiam: & nunc cognosco, quoniam sim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præstat, mirdet autem, & pungit corpus. Et hoc semper habuisset indumentum, humilians semetipsum, nisi Dominus, qui est misericors, unicuique pelliceas pro foliis ficulneis induisset eos. Ex hoc testimonio discimus, fructum Pœnitentiæ dignum, non esse solum ut Aduersarij volunt, nouam obedientiam mandatorum; non enim Deus mandauerat, ut Adam indumento illo tam aspero vteretur: sed esse pœnam spontè susceptam, quæ dolore corpus afficiat, & voluptatem ex peccato perceptam ea ratione compenset. Quocirca rectè Irenæus indumentum illud Adami vocat condignum inobedientiæ amictum. Inobedientia enim ex superbia nata fuerat, & idcirco iustum, & condignum erat, ut humilitate compensaretur: amictus autem ille, non solum carnem punitionibus affligebat, ut ob delectationem illicitam Domino satisfaceret, sed etiam vilitate ad cor humiliandum valebat, ut superbiam, & inobedientiam compensaret. Atque hinc videtur postea factum, ut pœnitentes sacco, siue cilicio communiter vterentur. Idem lib. 4. cap. 26. in fine: *Docbat, inquit, ut facerent præcepta, quæ ab**

initio præcepit Deus, & ut veterem cupiditatem per opera bona soluerent, & sequerentur Christum. Quoniam autem ea, qua possidentur, pauperibus diuisa, solutionem faciunt præterita cupiditatis, Zachæus facit manifestum: Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus.

TERTULLIANVS in lib. de Pœnitentia: Offendisti, inquit, sed reconciliari adhuc potes, habes cui satisfacias, & quidem volentem. Et infra: Satisfactio confessione disponitur. Et paulò antè: Quàm porro ineptum, Pœnitentiam non adimplere, & Veniam delictorum sustinere? hoc est precium non exhibere, ad mercedem manum emittere: hoc enim precio Dominus Veniam addicere instituit: hac Pœnitentia compensatione redimendam proponit impunitatem. Ex hoc testimonio habemus nomen Satisfactionis, quod Lutherus sublatum cupiebat: habemus satisfieri Deo, non autem soli Ecclesiæ, ut Aduersarij docent: habemus Satisfactionis opera ex condigno redimere pœnas peccatorum, nam ideo precium, redemptionem, & compensationem Tertullianus appellat.

Post annum Domini CC. habemus ORIGENEM, is homil. 6. in Exod. sic loquitur: Si quis fortè huiusmodi pecuniam à Diabolo deceptus, accepit; non & sœquequaque desperet, misericors enim, & miserator Dominus, & creatura sua non vult mortem, sed ut conuertatur, & viuat. Pœnitendo, flendo, satisfaciendo deleat quod admissum est. Item homil. 15. in Leuit. vbi dixerat, posse redimi peccata in hac vita, subiungit: Si tamen inuenerit manus tua precium, quod restituat. Quale precium? Pœnitentia sine dubio lachrymis congregatum, & manibus, id est, labore boni operis inuentum. Hom. 3. in lib. Iudic. Vide, inquit, benignum Dominum misericordiam cum seueritate miscentē, & ipsius pœna modum iusta & clementi libratione pensantem. Non in perpetuum tradit delinquentes, sed quanto tempore errasse tenosti, quanto tempore deliquisti; tanto nihilominus tempore humilia te ipsum Deo, & satisfacito ei in confessione Pœnitentia.

S. CYPRIANVS lib. 1. epist. 3. scribens aduersus eos, qui non præmissa plena satisfactione, pacem pœnitentibus da-

A a a a a

bant:

bant: *Elaborant, inquit, ne Deo indignanti satisfaciat. Et infra Datur opera, ne satisfactionibus & lamentationibus iustus delicta redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur.* Item lib. epistol. 14. *Hac qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros; Et qui possunt agere Pœnitentiam veram, Deo Patri, & misericordie precibus & operibus suis satisfacere, seducantur Et magis pereant.* Item in serm. de opere & eleemosynis: *Nos haberet, inquit, quid fragilitatis humana infirmitas, atq; imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens sufficit, & misericordia operibus ostensis, viam quandam tuenda salutis aperiret; Et sordes postmodum quascunq; contrahimus, eleemosynis abluamus.* Loquitur in Scripturis Spiritus sanctus, & dicit: *Eleemosynis & fide delicta purgantur: non & sique illa delicta, qua fuerant ante contracta, nam illa Christi sanguine & satisfactione purgantur.* Ex hoc testimonio apertissime discimus, discrimen inter Baptismum, & Sacramentum Pœnitentiæ, quod Aduersarij perspicere nunquam potuerunt. Nam ante Baptismum non exigitur Satisfactio, cum Christi sanguine per Baptismum plenissime applicato, purgentur peccata omnia, non solum quoad culpam, sed etiam quoad pœnam alterius vitæ, tum æternam, tum temporariam: post Baptismum autem necessaria Satisfactio est, quoniam (vt supra ostendimus) per Absolutionem Sacerdotalem remittitur quidem culpa, & pœna æterna, sed non tota pœna temporalis alterius vitæ. Idem Cyprianus in serm. de lapsis: *Dominus, inquit, orandus est, Dominus nostra Satisfactione placandus.* & infra, in vltimis verbis, posteaquam dixerat: *Orare oportet impensius, & rogare, diem luctu transigere, vigiliis, ac noctes fletibus ducere, stratos sola adharere cineri, in cilicio & sordibus volutari, &c.* ita subiungit: *Quis sic Deo satisfecerit, qui Pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolorem conceperit; exauditus & adiutus à Domino, quam contristauerat nuper, latam faciet Ecclesiam: nec iam solam Dei veniam merebitur, sed coronam.*

Post annum Domini CCC. S. ANTONIVS Magnus in epist. extrema, dicit Deum aspicere ad ieiunia plurima, vigiliis, meditationes assiduas, preces largas, abdicationem rerum huius

huius mundi, & ceteros labores pœnitentium, & sic eorum misereri.

LACTANTIUS lib. 4. de vera sapientia, cap. 17. *Volens, inquit, vite, ac saluti nostra pro aeterna sua pietate consulere, Pœnitentiam nobis in illa circumcissione proposuit, & si cor nudauerimus, id est, si peccata nostra confessi, satis Deo fecerimus, veniam consequamur.* Idem lib. 5. de Iustitia, cap. 13. *Deo, inquit, satisfacere licet.* & lib. 6. de vero cultu, cap. 13. *Circumspice, inquit, conscientiam tuam, & quantum potes, medere vulneribus: nec tamen quia peccata largitione tolluntur, dari tibi licentiam peccandi putes. Abolentur enim, si Deo largiatur, quia peccaveras: nam si fiducia largiendi preces non abolentur. Deus enim purgari homines à peccatis maxime cupit; ideoq; agere Pœnitentiam iubet.* His verbis Lactant. Cyprianum, ut videtur, sequutus, hortatur pœnitentes ad eleemosynarum largitionem: ac dicit peccata tolli, & aboleri per eleemosynas, si hominem pœniteat peccasse; & ideo quia peccavit, nimirum ut satisfaciat Deo, eleemosynas largiatur: non tolli autem nec aboleri, si fiducia largiendi homines peccent, id est, si eleemosynas largiantur, ut liberiùs peccent. Eodem lib. cap. 24. idem auctor: *Potest, inquit, reduci, & liberari, si eum pœniteat actorum, & ad meliora conuersus, satisfaciat Deo.*

S. HILARIUS in Psalm. 118. exponens versiculum vltimũ literæ PHE: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Confiscus, inquit, peccatorum veterum. Et historia ipsa docetur, licet toto corde se direxerit, tamen quia & peccati sui dolorem ante re ipsa scripserit, tunc cum Nathan Propheta arguente, crimen suum recognouit, & fleuit: nunc quoque non desinit Vera Pœnitentia lachrymis, facti veteris crimen abluere. Et infra: Hac Pœnitentia vox est, lachrymis orare, lachrymis ingomiscere, & per hanc confidentiam dicere; Lauabo per singulas noctes lectum meum. Hac Venia, peccati est, fonte fletuum flere, & largo lachrymarum imbri madefieri. Ex hoc testimonio habemus, Dauidem post perfectam conuersionem, & indulgentiam culpa adeptam, lachrymis peccatorum olim commissum abluisse, quia videlicet intelligebat, post culpam remissam, reatum pœnæ remansisse; quia Satisfac*
tione

tionem purgandus esset: habemus etiam, veniam peccati
se, fonte fletuum flere, id est, copiosis lachrymis veniam
dubio obtineri. Idem can. 4. in Matt. non procul à fine: *Quia
charitas, inquit, plurimum peccatorum tegit, & errorum
nostrorum ambitiosa ad Deum patrona est; nouissimum peccati
quadrantem soluemus, nisi precio ipsius aliquantum criminum
culpa redimamur.* Vide quàm perspicuè magnus
Doctor operibus charitatis redimi dicat eam pœnam, quam
pro culpa debebamus.

Sanctus BASILIUS in Psalm. 29. exponens versiculum
illum: *Conuertisti plerumque meum in gaudium mihi.* Sed
inquit, & lamentantur nobis Propheta, ad luctum nos promou-
cantes, ut simul ad confessionem, & cognitionem peccatorum
nostrorum delati, ex Prophetis sermonibus, nostrum lugeremus
exitum, laboribus multis, & ærumnis nostram carnem
affligendo. Et sanè qui talis est, lugubris Vestis disrumpitur,
quam sibi circumposuerat, suum lugens peccatum: hinc
etandem circumponitur amictus lætitiæ, & pallium salutis,
&c. Hoc loco satis apertè magnus Basilius docet, labori-
bus & ærumnis quibus affligitur caro, acquirit lætitiæ in-
dulgentiæ, ac salutis. Idem etiam in oratione super illa ver-
ba: *Attende tibi.* Attende, inquit, tibi, ut pro delictis pro-
porzione, hinc quoque mutueris ex admota tibi medela, salute-
tudinis instauranda subsidium. Magnum est, & graue pec-
catum? multa opus habes confessione, lachrymis amarule-
tis, peracri contentione Vigiliarum, indiuiso, & continentia
ieiunio. Leuis est, nec intoleranda offensio? huic quoque ex-
quetur Pœnitentia. Hic verò apertissimè agnoscit Basilius,
Satisfactionem condignam esse debere, & eam proportio-
nem cum peccato exigere, ut verè per eam offensio com-
pensetur.

S. AMBROSIVS in epist. 82. ad Ecclesiam Vercellensem
*Qua nobis, inquit, salus esse potest, nisi ieiunio eluamur
peccata nostra?* Idem lib. 2. de Pœnitentia, cap. 5. *Virum-
que, inquit, beatum dixit, & cuius iniquitas remittitur per
lauacrum, & cuius peccatum tegitur operibus bonis; qui
nim agit Pœnitentiam, nō solum diluere lachrymis debet pec-
catum suum, sed etiam emendatioribus factis operibus.*

gere delicta superiora, Et non ei imputetur peccatum. Idem ad Virginem lapsam, cap. 8. *Grandi plaga, inquit, alta, & proluxa opus est medicina: grande scelus, grandem necessariam habet satisfactionem.* Idem in lib. de Helia & ieiunio, cap. 20. *Habemus, inquit, plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es, peccatis tuis venundatus es: redime te operibus tuis, redime te pecunia tua.*

S. GREGORIUS NAZIANZENSIS in oratione de pauperum amore, propè extrema: *Misericordia, inquit, & fide peccata purgantur. Ergo miseratione purgemur, animiq; labes & inquinamēta, egregia illa herba detergamus ac dealbemus, aliq; Et lana, aliq; Et nix, pro misericordia videlicet proportione.* Idem in oratione in sanctum lauacrum, dicit, cicatricem ex peccatorum vulneribus remanentem, obduci obnixis precibus, multo luctu, & gemitu, & lachrymis. Idem oratione in sancta lumina, posteaquam multa dixerat de Baptismo laborioso Pœnitentiæ subiungit: *Aequale est malum, & dimissio absque castigatione, & castigatio sine Venia; quandoquidem illa rotas relaxat habenas, hæc verò nimium restringit.* qua sententia pulchrè refellit Nouatianos & Lutheranos (licet hi nondum nati essent) Nouatiani enim castigationem admittebant sine spe absolutionis; Lutherani contra absolutionem sine castigatione concedunt. Quare sicut Cyprianus de Nouatianis dixit, illos subtraxisse de satisfactione medicinam, lib. 4. epist. 2. ita nos dicere possumus de Lutheranis, eos è contrario subtrahere de medicina satisfactionem.

S. P. PACIANVS in Parænesi ad Pœnitentiam, extremas Obtestor, inquit, & deprecor, ne pudeat in hoc opere, ne pigeat oportuna quàm primùm remedia salutis inuadere, deiscere mœroribus animum, sacco corpus inuoluere, cinere perfundere, macerare ieiunio, mœrore conficere, multorum precibus adiuuare. In quantum pœna Vestra non peperceritis, in tantum vobis Deus parcat. Et infra: *Ecce polliceor, si ad Patrem Vestrum Vera Satisfactione redeatis, nihil ulterius errando, nihil pristinis adiiciendo peccatis, dicendo etiam*

tiam

tiam humile aliquid, & flebile; Peccauimus in conspectu
Pater, iam non sumus digni nomine filiorum: continuo de
bis & pecus illud recedet immundum, & siliquarum esca
formis, &c.

Post annum Domini 6 D. habemus IN PRIMIS
summos sanctissimosque Pontifices. S. INNOCENTIVS
in epistola 1. cap. 7. Ceterum, inquit, de pondere aestimando
delictorum, Sacerdotis est iudicare, Et attendat ad confes
sionem pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis
actum debere dimitti, cum viderit congruam Satisfac
tionem. Idem in epistol. 22. ad Episcopos Macedoniæ, cap. 4.
Ergo, inquit, si ita est; applicentur ad Ordines sacrilegi,
adulteri, atque omnium criminum rei, quia benedictione Or
dinationis crimina vel vitia putantur auferri: nullus sit Pœ
nitentia locus, quia id potest prestare Ordinatio, quod longa
Satisfactio prestare consuevit. Hinc certè sine ambiguitate
discimus, longa Satisfactione criminum, remissionem ac
quiri.

Sanctus LEO I. sermone 1. de ieiunio decimi mensis: O
ratione, inquit, propitiatio Dei quaritur, ieiunio concup
scentia carnis extinguitur, elemosynis peccata redimuntur.
Idem in epistol. 79. ad Nicetam, cap. 5. De his Christianis, qui
inter eos, à quibus fuerant captiuati, cibis immolatis af
feruntur esse polluti, consultationi tuæ charitatis hoc etiam
respondendum esse credidimus, Et pœnitentia Satisfactione
purgentur, quæ non tam temporis longitudine, quam cordis
compunctione spectanda est. Idem in epistol. 91. ad Theo
dorum, rursum repetit, salubri Satisfactione pœnitentes
purgari: & in epistol. 92. ad Rusticum, cap. 2. de Sacer
dotibus pœnitentibus loquens: Vnde, inquit, huiusmodi
lapis ad promerendam misericordiam Dei, priuata est
petenda secessio, Et illis Satisfactio si fuerit digna, sic etiam
fructuosa.

Sanctus GELASIVS I. in epist. 1. ad Episcopos Lucania,
Brutij, & Sicilia, cap. 23. Vidua, quæ propria voluntate profes
sam pristini coniugij castitatem mutabile mente calcauerit
periculi carum intererit, quali Deum Satisfactione placare
debeant.

PRÆTER hos Pontifices, habemus insignes Theologos, Græcos & Latinos. Sanctus Ioannes CHRYSOSTOMVS in 2. lib. de Sacerdotio, non longè à principio: *Non temerè, inquit, ad delictorum modum oportet & multam ipsam adhibere: sed tanquam ex coniecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus; &c.* & hom. 41. ad populum Antiochenum: *A nobis, inquit, & irionem sumamus, ita placabimus ludicem.* Idem homil. 2. de lapsu primi hominis: *Ostendit, inquit, Dominus, quibus officiis possint delicta purgari: ostendit, confessione & deformitate cultus, & veniam posse facilitate impetrari.*

THEOPHILVS Alexandrinus in 1. Paschali epist. extrema: *Præterita, inquit, peccata pœnitentia corrigamus, præsentis fletu redimamus futura gaudia, aculeoq; conscientia in morem apum noxtos peccatorum fucos repellamus.*

Sanctus HIERONYMVS in cap. 1. Ioëlis, explicans illa verba: *Accingite vos, & plangite. Qui, inquit peccator est, & quæ remordet propria conscientia, cilicio accingatur; & plangat vel propria delicta, vel populi; & ingrediatur Ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus: & cubet, vel dormiat in sacco; ut præteritas delicias, per quas offenderat Deum, vitæ austeritate compenset.* Idem in epistola ad Eustochium de obitu Paulæ matris, ita Paulam loquentem inducit: *Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussa, & stibio sæpè depinxi: affligendum corpus, quod multis vacavit delictis: longus risus perpeti compensandus est fletu: mollia linteamina, & serica pretiosissima, asperitate cilicij commutanda.*

S. AVGVSTINVS in Enchiridio cap. 70. *In melius, inquit, est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus, ut ea semper liceat impunè committere: nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miserando deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.* & cap. 71. *De quotidianis autem breuibus, leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit.* Item in epist. 54 ad Macedonium: *Nihil aliud agit, quem veraciter pœnitet, nisi ut id quod mali fecerit, impunitum esse non sinat:*

eo quippe modo sibi non parcenti ille parcent, cuius altum iudicium nullus contemptor euadit. Idem homil. 50. cap. II. ex lib. 50. Homil. Veniat peccator ad Antistites, quos in Ecclesia Claves ministrantur, & tanquam bonus sapiens iam esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis Sacramentorum accipiat Satisfactionis suadum, ut in offerendo sacrificio cordis contribulati deuotus, & supplex, id tamen agat, quod non solum illi profit ad suscipiendam salutem, sed etiam ceteris ad exemplum. & infra cap. Non sufficit mores in melius commutare & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo, & ceterum in Psal. 50. in illa verba: Et à peccato meo munda me. Implora misericordiam, sed attende iustitiam: misericordia est, ut ignoscat peccato, iustitia est, ut puniat peccatum. Quid ergo? quæris misericordiam? peccatum impunitum remanebit. respondeat David, respondeant lapsi, respondeat cum David, ut misericordiam mereantur sicut David, & dicant, Non Domine, non erit impunitum peccatum meum, non impunitum erit, sed ideo nolo ut tu punias, quia ego peccatum meum punio. Hic certè locus apertè conuincit, Satisfactionem nostram non requiri solum ad exemplum, vel disciplinam politicam, sed ut iniuria Deo facta compensetur, & diuinæ iustitiæ satisfiat.

MAXIMVS homil. in die Cinerum: Non reprehenditur, inquit, ille, qui dudum corde deuio, & lubricis gressibus atramine elapsus salutis, redintegrare se Deo mæsta pœnitentiæ Satisfactione conatur.

Seuerus SVLPITIVS lib. 2. Dialogorum de miraculis S. Martini, cap. 13. Fornicatio, inquit, deputatur ad pœnam, Satisfactione purgetur.

IOAN. CASSIANVS collat. 20. cap. 7. Dum agimus pœnitentiã, & vitiosorum actuum recordatione mordemus, necessarium est, ut ignem conscientie nostræ abortus excessione culpa lachrymarum imber extinguat: cum vere quam in hac humilitate cordis, & spiritus contritione defuerit, atque in labore & gemitu perduranti, horum recordatio fuerit consopita, & conscientie spina de medullis anima gratia Dei miserantis euulsa, certum est eum ad Satisfactionem

finem, atque indulgentia merita peruenisse, & ab vniuersorum criminum labe purgatum. Vide etiam eundem collat. 23. cap. 15.

THEODORETUS in epitome diuinorum decretorum, cap. de Pœnitentia: Sunt, inquit, medicabilia etiam quæ post Baptismum sunt, & vulnera: medicabilia autem non sicut olim, per solam fidem data remissione, sed per multas lachrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem facti peccati quantitati contemperatum.

S. PAVLINVS in epistol. 12. ad Seuerum: In saculo, inquit, corrupti muneribus eorum iudices condemnantur: sed quisquis homo prauentus in aliquo peccato, diffidens innocentia tua, adfers pretium salutis tuæ Iudici nostro; ne verearis quasi corruptionis iniuriam iustitia Dei facere: accipit à te Christus libenter salutis tuæ pretium. & paulò antè de eodem pretio, id est, de eleemosynis loquens, sic ait:

*Is docet fufis redimens sua crimina nummis,
Vilior sit res, quàm sua cuique salus.*

SALVIANVS Massiliensis, in libris quos nomine Timothei ad Ecclesiam scribit, lib. 1. de misericordia, sic ait: Quando lugebit, qui dies lugendi perdidit? quando satisfaciet, qui tempus Satisfactionis amisit? Et infra: Si nouit quisquam hominum peccatorum, quantum redimere delicta possit, & utatur scientia ad redemptionem: si verò nescit, cur non offerat quantum potest?

Post annum Domini D. CASSIODORVS in Psal. 37. Et cogitabo pro peccato meo, id est, talia te donante faciam, quæ meum possint abolere peccatum: scilicet fletus adhibebo, eleemosynas faciam, & ab hoc quod deliqui, mandatorum tuorum me obseruatione purgabis.

S. GREGORIUS lib. 6. in 1. Regum, explicans cap. 15. Non solum, inquit, confitenda sunt peccata, sed etiam pœnitentia austeritate delenda. item ibidem: Corrigibilia equidem peccata portantur, quia postquam à delinquentis voluntate discedunt, purgari Satisfactione salubriter possunt. Vide eundem lib. 3. in 1. lib. Regum cap. 7. & lib. 2. epist. 27.

HERYCHIVS, siue Isicius (quem æqualem Gregorij fuisse putamus, vt diximus in 2. lib. de Eucharistia, cap. 32.) lib. 2. in

B b b b b

Leui-

Leuiticum, exponens cap. 6. *Carnes*, inquit, *pœnitentia intel-
ligimus ieiunium, sigillas, cilicium & vestimentum, cum la-
chrymis orationem, eleemosynam: ex his enim consistit pœni-
tentia, qua qui tangit rectè, sanctificatur.* Vide eundem lib.
7. in cap. 25. & in cap. 27.

Post annum Domini DC. ISIDORVS lib. 2. de summo bo-
no cap. 13. *Ille*, inquit, *pœnitentiam dignè agit, qui reatum
suum Satisfactione legitima plangit.*

CAESARIVS Arclatensis serm. I. de eleemosyna, in quo
explicat illud Apostoli 1. Corinth. 3. *Si cuius opus arserit, de-
trimentum patietur. Si autem, inquit, nec in tribulationibus
Deo gratias agimus, nec bonis operibus ipsa peccata redimi-
mus: tumidi in illo Purgatorio moras habebimus, quando
supradicta minuta peccata, tanquam lignum, & fanum, &
stipula consumantur.* & homil. 6. *Non quidem dicimus, Pœni-
tentiam prodesse non posse: certum est quia prodest, si cum
grandi eleemosyna illam unusquisque accipiat, &c.* Idem au-
ctor in homiliis illis repetit, bonis operibus peccata redimi,
elui, purgari.

Post annum Domini DCC. BEDA in 1. Psal. *Delectatio, in-
quit, seu voluntas peccandi, quando ad Satisfactionem veni-
tur, leuiter eleemosynis, & aliis talibus purgatur: consensus
vero, non nisi graui pœnitentia deletur: consuetudo autem,
non nisi recta, & ponderosa Satisfactione absoluitur.* Idem in
Psal. 4. *Mortificetis propria vitia vestra, faciendo fructus di-
gnos pœnitentia: tantum scilicet pro singulis vos affligendo,
quantum digna expetit pœnitentia, quod erit sacrificium ius-
titie, id est, iustum sacrificium.*

Post annum Domini DCCC. RABANVS lib. 6. in Ecclesi.
cap. 7. *Quid, inquit, est aliud, pœnitere, nisi irasci sibi, ut hor-
reat quod fecit, & cruciatus à se exigat, ne Iudex iratus pro-
eius affligat?* Vide eundem lib. 8. cap. 3.

Post annum Domini CM. RADVLPHVS lib. 12. cap. 1. in
Leuiticum: *Ab vnoquoque nostrum, inquit, pœnitentia Satis-
factione commissa culpa detergitur.* & lib. 18. cap. 4. *Venditori
possessiois hereditatis aterna hi sunt, qui claves regni caele-
rum à Domino susceperunt, quibus commissa est potestas, ut
igene & excludant peccantes, soluant & introducant pœni-
tentel.*

tentes. Iſtis ergo iuxta Domini præceptum, providendum eſt, & in hoc mercimonio non grauent ciues ſuos, maiorem Satisfactionem exigentes ab eis, quàm peccati qualitas requirit. Emptor quoque caueat necesse eſt, ne Dei diſpenſatorem contriſtet, ſi tepida mente ſui delicti veniam petens, iuſtam Satisfactionis menſuram non explet.

Post annum Domini M. Petrus DAMIANVS ſerm. 2. de S. Andrea: Ne tibi blandiaris, ſi grauius peccanti, leuiter pœnitentia à manueto, ſel à diſſimulante dicatur: cum in Purgatoris ignibus perficiendum ſit, quidquid hic minus feceris: quia dignos pœnitentia fructus quarit Aluſſimus.

Post annum Domini MC. S. BERNARDVS ſermone 4. in Cantica: Cum, inquit, ſatisfacimus & ablato, quod ſeparat, peccato reconciliemur, indulgentiam, quam recipimus, quid niſi quoddam oſculum dixerim pacis? Idque interim non alibi, quàm ad pedes ſumendum: humilis quippe, & verecunda debet eſſe ſatisfactio, qua emendatur ſuperba transgreſſio.

Huc uſq; teſtimonia Patrum annotaſſe ſufficiat: nam Doctorum Scholaſticorum, qui poſt hæc tempora de iſdem rebus accuratiùs ſcripſerunt, Aduerſarij, ne legere quidem, vel audire dignantur.

CAPVT X.

Reſponſiones Hæreticorum ad teſtimonia Patrum.

IDEAMVS nunc, quid Aduerſarij ad Patrum teſtimonia reſpondere ſoleant. Lutherus in aſſert. art. 5. non concedit, teſtimonia vlla veterum eſſe, quæ de Satisfactione loquantur: Quare, inquit, Verum dixi, arbitrariam iſtam Satisfactionem nec in Scripturis, nec in Patribus inueniri; inueniri autem pœnam irremiſſibilem à Deo impoſitam, & Pſalm. 88. Viſitabo in Virgâ iniquitates eorum. SED Lutherus, aut non legerat, aut ſe non legiſſe fingebat, monimenta veterum: iam enim oſtendimus, ſingulis ætatibus non deſuiſſe, qui Satisfactionem docerent.

Bbbbbb 2 Luche